

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію Л. М. Дорошенко
«Договори в корпоративному праві: теоретичні проблеми»¹

Ірина КОВАЛЬ,
*доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Рецензована монографія присвячена дослідженню теоретичних проблем правового регулювання відносин щодо договорів у корпоративному праві. Доцільність наукової розробки і доопрацювання порушених у монографії питань зумовлена сучасними потребами економіки, бізнес-інтересами суб'єктів господарювання, їх переорієнтацією на застосування новітніх інструментів регулювання корпоративних відносин.

Договори в корпоративному праві, як-от М&А, корпоративний договір, договори, які опосередковують продаж та придбання акцій, є новими для бізнесу, судова практика щодо них ще не сформувалась, тому суб'єкти господарювання вкрай обережно їх застосовують у своїй практиці. Процеси застосування договорів у корпоративному праві, новелізація корпоративного законодавства, відсутність сталої судової практики потребують переосмислення багатьох підходів щодо правового опосередкування відносин у сфері договірної регулювання корпоративних відносин. У цих умовах розвиток договірної регулювання корпоративних відносин пов'язаний з безліччю проблем науково-прикладного характеру, що вимагають системного вирішення, з огляду на необхідність зміцнення правопорядку в економічній сфері, потреби узгодження господарського і цивільного законодавства України, його гармонізацію з європейськими і міжнародними нормами.

У сучасних умовах **євроінтеграційних** процесів в Україні актуальним є питання правового регулювання договорів у корпоративному праві, аналіз їх виникнення та становлення, аналіз доктринальних підходів щодо їх сутності та правової природи, а також правозастосовної практики в різні історичні часи та в різних правопорядках. Врахування досвіду інших країн під час розробки та удосконалення національного законодавства сприятиме підвищенню рівня лояльності бізнес-гравців до використання таких нових для бізнес-середовища договорів, закріплення в їх положеннях дієвих на належних способів захисту сторін таких договорів, швидкому вирішенню конфліктних ситуацій і, як наслідок, нор-

---

¹ Дорошенко Л. М. Договори в корпоративному праві: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 542 с.

мальній роботі бізнесу. Це буде мати позитивний вплив на економіку загалом, сприятиме синергії публічних та приватних інтересів.

З огляду на це, проведене авторкою дослідження теоретичних і практичних проблем договорів у корпоративному праві є актуальним та своєчасним для розвитку сучасної юридичної науки.

Структура монографії є логічно побудованою, що дало змогу Л. М. Дорошенко здійснити ґрунтовний аналіз найбільш важливих аспектів господарсько-правового регулювання договорів у корпоративному праві. Проведено дослідження загальнотеоретичних і законодавчих основ господарсько-правового регулювання зазначеної групи відносин, а також господарсько-правових аспектів захисту прав сторін таких договорів.

За результатами дослідження сформульовано науково-теоретичні висновки й пропозиції стосовно шляхів удосконалення правового забезпечення та правозастосування щодо договорів у корпоративному праві.

Важливе науково-методологічне значення для визначення теоретичних засад правового регулювання досліджуваної сфери має розробка та доопрацювання положень щодо засадничої категорії регулювання договірних відносин у різних сферах економічної діяльності в Україні, зокрема й у сфері, пов'язаній із діяльністю господарських організацій корпоративного типу, як-от свобода договору, сутність якої авторка вбачає в можливості учасників корпоративних правовідносин укласти договір, обрати контрагентів за договором та вид договору, визначити умови договору, свої права та обов'язки (зміст договору), враховуючи вимоги, встановлені законом, установчими документами та внутрішньокорпоративними актами. Безумовно, авторка розглядає свободу договору з урахуванням її обмежень і доводить, що останні встановлюються законом, установчими документами та внутрішньокорпоративними актами, з конкретизацією таких обмежень.

Наукову зацікавленість викликає розробка і уточнення авторкою категоріально-термінологічного апарату з порушених питань, а саме понять «корпоративний договір», «корпоративні права», «корпоративна власність», «належні дії щодо виконання зобов'язань», «критерії (стандарт) визначення вартості акцій» тощо. Уточнення змістовного наповнення зазначених понять дало змогу з'ясувати спеціальні характеристики, яких вони набувають стосовно правовідносин щодо договорів у корпоративному праві, та сприятиме збагаченню теоретичного підґрунтя у дослідженні широкої проблематики договорів у корпоративному праві в межах господарських правовідносин.

Заслуговує на увагу запропоноване в роботі бачення корпоративного договору за правовою природою як господарсько-правового договору. Авторка у роботі справедливо аргументує це тим, що корпоративний договір регулює пра-

ва і обов'язки, які виникають у взаємопов'язаних і взаємообумовлених організаційно-господарських та майново-господарських відносинах, що існують у нерозривній єдності; як і будь-який господарський договір, є видом соціальної взаємодії (спільним актом його учасників, засобом комунікації суб'єктів), він є дво- або багатосторонньою угодою / домовленістю, яка є підставою виникнення корпоративних відносин; змістом такого договору, як і будь-якого господарського договору, є організаційно-господарські та майново-господарські зобов'язання, які можуть виникати між суб'єктами господарювання, тобто безпосередньо самим товариством, а також іншими учасниками (засновниками, учасниками, третіми особами) корпоративних відносин як виду господарських відносин; очікуваним результатом від правових наслідків укладення корпоративного договору є не встановлення, зміна або припинення прав та обов'язків, що є характерним для договорів у цивільному праві, а встановлення умов здійснення вже наявних на момент укладання договору корпоративних прав (обов'язків), що досягається шляхом запровадження певних обмежень, обов'язків, варіантів поведінки для сторін такого договору; є особливим юридичним фактом (господарським договором), спрямованим на досягнення правового результату (економічного та корпоративного) в регулюванні корпоративних правовідносин як виду господарських правовідносин.

Значну теоретичну і практичну цінність мають положення щодо закріплення в законодавстві універсальних та ефективних способів захисту прав сторін корпоративного договору, якими можуть бути: відшкодування збитків, стягнення неустойки (штрафу, пені), стягнення заздалегідь оцінених збитків, виплата компенсації, визнання корпоративного договору або окремих його частин недійсними тощо. Вбачається, що визначення в договорі таких способів захисту і заходів відповідальності сторін корпоративного договору сприятиме корпоративній дисципліні та ефективній роботі компанії, захисту власне корпорації, інших сторін договору, потенційних інвесторів від різних зловживань. Тим паче, що спосіб захисту, наприклад, як-от компенсація, активно застосовується в інших сферах – у праві інтелектуальної власності, в сфері стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні тощо. Тому пропозиції авторки є сучасними, такими, що враховують вимоги та виклики часу. До того ж заслуговує на увагу розробка на підставі цієї пропозиції напрямів подальшого удосконалення національного законодавства.

Важливими для підвищення ефективності правового забезпечення корпоративних відносин є запропоновані в роботі шляхи вдосконалення національного законодавства з питань регламентації зазначених відносин у частині доповнення, коригування відповідних норм господарського законодавства.

Зазначені, а також низка інших положень, представлених у рецензованій науковій праці, дають змогу стверджувати, що представлена ця праця сприяє вирішенню значної частини проблем правового регулювання відносин, які складаються у процесі договірної регулювання корпоративних відносин.

Про високий науковий рівень розробки досліджуваних проблем свідчить ґрунтовний аналіз доктринальних праць вітчизняних і зарубіжних вчених, що присвячені актуальним проблемам договорів в корпоративному праві, способам захисту суб'єктивних прав, ґрунтовному аналізу національної та зарубіжної судової практики. Методологічну основу проведеного дослідження становить широке коло загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання обраних проблем.

Практичне значення сформульованих у монографії висновків і пропозицій полягає в тому, що вони можуть бути застосовані в процесі вдосконалення законодавства України, спрямованого на регулювання суспільних відносин, які складаються щодо договорів у корпоративному праві, навчальному процесі під час викладання курсів «Корпоративне право», «Корпоративне право та М&А», «Актуальні проблеми корпоративного права в ІТ-індустрії», «Бізнес та його правовий супровід», «Господарське право», а також у правозастосовній практиці в процесі реалізації й захисту прав сторін таких договорів безпосередньо суб'єктами господарювання.

Монографія може бути корисною для науково-практичних працівників, науковців, аспірантів, студентів, практикуючих фахівців та всіх, хто цікавиться проблемами корпоративного права.

З огляду на вищевикладене, монографію, підготовлену доцентом Ліною Миколаївною Дорошенко, варто розглядати як важливий науковий доробок у сфері теорії і практики правового регулювання корпоративних відносин.